

Кайаксем килеҫ, ҫуркунне илсе килеҫ

(Аслă ушкăнра иртермелли уяв сценарийӗ)

А. Л. Тихонова, пӗрремӗш квалификаци категориен воспитателӗ.
Е. В. Николаева, пӗрремӗш квалификаци категориен музыка ертӗҫи.

Теп тӗллев: ачасене "Кайаксем вӗҫсе килне кунӗ" уявӗпе, ваттисен йӑла-йӗркесемпе, калаҫусемпе, ҫак уявпа ҫыхӑннӑ ятсемпе паллаштарасси.

Вӗрентӗӳ облаҫӗсен интеграцийӗ тата тӗллевӗсем:

1. «Пӗлтӗрӗшлӗ аталану»

Ачасене ҫуркуннене кӗтсе илмелли ырӑс халӑхӗн йӑли-йӗрки ҫинчен калакан представленисене анлӑлатмалла; Пӗлӗве ҫирӗплетме тата ҫут ҫанталӑкӑн сезон улшӑнӑвӗсем ҫинчен калакан представленисене ирхи ҫуркунне (ҫутҫанталӑк ыйхӑран вӑранса каять) пуянлатма пулӑшасси; Ҫурхи танлӑх кунне ҫанарлама; Вӗҫен кайаксен классификацийӗ пирки пӗлӗве ҫирӗплетмелле: вӗҫевӗҫсем тата хӗл қаҫакансем.

Тӑри ҫинчен представлени памалла.

2. «Сӑмах аталанӑвӗ»

Ачасен словарьне ҫенӗ сӑмахсемпе пуянлатмалла: ҫурхи танлӑх кунӗ; Ачасен словарьне (хӗл қаҫакан тата вӗҫекен кайаксене) хастарлатмалла, сӑвва уҫӑмлӑ вуласа парни.

3. «Социаллӑ-коммуникативлӑ аталану»

Халӑх культурин историне хутшӑнма пулӑшас; Аслисемпе тата тантӑшӗсемпе ачасен ирӗклӗ хутшӑнӑвне аталантарма пулӑшасси; Пӗрле ӗҫлес хӑнӑхусене аталантарасси.

4. «Ӱнер-эстетика аталанӑвӗ»

Ачасене тӑрисен халӑх мелӗсен калӑпӑшлӑ ҫанарӗсене лепкен мотивӗсем тӑрӑх калӑплама вӗрентесси.

Словарь ӗҫӗ: шӑпчӑк, чакак, курак, улатакка, тӑри, ҫӑхан, ҫерҫи, кӑсӑя, курак.

Заняти оборудованийӗ: магнитофон, интерактивлӑ хӑма, ноутбук; пайламалли хӑма, йӗтӗр, калпак, сапун, кайӑк-кешӗк форми – ача шучӗпе, ывӑс, ҫанӑх, чуста.

Малтанласа тумалли ӗҫ: сӑвӑ, юрӑ, ташӑ вӗрентесси.

Заняти тытӑмӗ тата методика мелӗсем:

Юрӑ юрлани. Кӗвӗ вӑййисем. Сӑвӑсем каласа пани. Ташӑ. Музицилес пултарулӑха аталантарасси. Сас-хурана аталантарни.

Мероприяти ҫулӗ

"Кайаксен сасси" кӗвӗ янӑрать. Ачасем вӑйӑ утӑмӗне утса зала кӗресӗ.

Е р т Ӱ ҫ ӗ : Сывӑ-и, ачасем! Сывӑ-и, хӑнасем! Пурне те сывлӑх сунатӑп!

А ч а с е м: Сывлӑх сунатпар!

Е р т Ӱ ҫ ӗ : Сире пурне те курма питӗ хавас. Паян эфир сирӗнпе лайӑх та интереслӗ вӑхӑт ирттерессе шанатӑп.

А ч а с е м:- Ачасем, калӑр-ха, мӗнле вӑхӑт халь тулта?

Ҫуркунне!

Е р т Ӱ ҫ ӗ : Ҫапла. Ку тӗрӗс. Анчах вӑл пирӗн календарь тӑрӑх ҫуркунне пуш уйӑхӗн 1-мӗшӗнче ҫитет. Астрономи календарӗ тӑрӑх вара ҫуркунне шӑпах мартӑн 21 - мӗшӗнче хӑйӗн прависене кӗрет (Ҫурхи сӗрӗклӗх кунӗ).

- Ачасем, эфир ҫуркунне ҫинчен сӑвӑсем пелеттӗр-и? Каласа парӑр-ха, тархасшӑн.

Ҫуркунне.

Паха тупра

Умра хӗвел кулать,

Хӗвел кулать иртенпе,

Манӑн пите ӑшӑтать.

Сӑр шыв вылять кунӗпе.

Ачашласа сӑтӑрать,

Хумлӑ-хумлӑ йӗрсемпе

Чӗкеҫ шатри хӑварать.

Чупать ҫыран хӗррипе.

Шӑнкӑртатса шыв юхать,

Умра вӑрман инҫех мар,

Ешел курăк та тухать.
Кайăк юрри янăрать,
Чунăм саванса тулать.
Хёвелпе тўпе
Хёвел пăхать ашăтса,
Ырă кунпа саванса.
Пайăркине каларса
Ачашлать кăмăл туса.
Анчах тўпе хёвелё
Пытарать хайён хёвне.
Иртме чёнет тёпеле,
Лартаять кёрекене.

Унран усси сахал мар.
Хапăл туса пуç таять,
Кайăк сасси ян! Каять.
Кашни ир вăрман чёнет,
Хай пуянлăхне сёнет.
Çак пуянлăха упрар,
Кăмăлпа яна сыхлар!

Е р т ў ç ё : Тавта пуç, маттур! Ачасем юрă та çуркунне çинчен тăрăшса вёренчёç. Итлесе пăхăр-ха, тархасшăн.

• **«Сурхи хаваслăх»** кёвви Г. Лебедевăн, сăвви И. Ивникăн

1. Çўл тўпе кăвак та аслă, /
Сар хёвелё тўпере. /2 хут
Сыв-и эс, çурхи хаваслăх, /
Астăватăн-и пире! /2 хут
2. Иртенпе, ав, чёвёл-чёвёл /
Салакайăк саванать. /2 хут
Пур çёртете сасă-кёвё /
Çур килет – мухтав яна! / 2 хут
3. Пахчара чăлт шурă хурăн, /
Саванмалăх чăн та пур, / 2 хут
Ун çинче шăнкăрчă турё /
Пёчёкçеçё çёне пўрт. / 2 хут

Е р т ў ç ё : Пуш уйăхён 22-мёшёнче вара, вёсен кайăксем вёссе килнё кунё шутланать. Çак кун пирки халăхра сапла каланă:

Шыв сарăлсан,
Вăрман ешерсен,
Кайăксем вёссе килсен,
Ун чухне çуркунне те килет.

Халăх календарё тăрăх, пуш уйăхён 22-мёшёнче хёл вёсленет, çуркунне пусланать, тенё. Çынсем çак кун ашă çёршивсенчен хёрёх тёрлё кайăк вёссе килессе, вёсенчен чи малтан тăри вёссе килессе ёненнё.

Ачасем, çуркунне пирён таврана мёнле вёсен кайăксем вёссе килнине пёлетёр-и эсир?

Ачасем экран çинчи ўкерчёксем тăрăх вёсекен кайăксене каласçё.:

• курак, • чёкеç, • шăнкăрч, • чакак, • тăрна, •ула такка, • куккук,
• шăпчăк, • кăсăя, • çерçi, • тăри.

Е р т ў ç ё : Вёсенчен чи малтан тăри вёссе килет тенё халăхра.

Тăри хир тăрăх вёсет,

Пёрчёсем пухать, çуркуннее чёнет.

Ачасем, айтăр-ха кайăксем çинчен сăвасем каласа хăнасене савантаратпăр.

<p>Шӑпчӑк (соловей) Шӑпчӑк питӗ юратать Шӑп ларакан мӑшӑрне, Шӑпах уншӑн шӑратать Шӑплӑхра вӑл юррине.</p>	<p>Чакак (сорока) Чакак паллӑ авалтан, Чакака пӗлӗс пурте: Чарӑнмасӑр паврасан Чакак пулӑн эсӗ те.</p>
<p>Курак (грач) Хура курак хураскер, Хура сӗрпе туслӑскер: Хура сӗре хисеплет С Хуртсенчен ӑна иртет.</p>	<p>Ула такка (дятел) Ула кайӑк – улатка Йывӑс такать яра кун. Тӗлӗнмелле ытла та – Сӑмси епле тӗсет ун?</p>
<p>Тӑри (жаворонок) Тӑри ирпе тӑрать те Тӑрӑлтатма пикенет: Тӑрнаккайсем тӑриччен Тӑхӑр юрӑ кӗвӗлет.</p>	<p>Сӑхан (ворон) Сӑхан, теҫсӗ яланах Сӑхавсем сарса сӗрет: Сӑванпа та сӑхана Сӑнсенчен сӑмах тивет</p>
<p>Сӗрҫи (воробей) Сӗрҫи пулать кунта та, Сӗрҫи пулать унта та, Сӗрҫи пулать таҫта та – Сӗрҫи пуҫтах ытла та.</p>	<p>Ула курак (ворона) Курак питӗ ӑслӑскер, Анчах питӗ шавлӑскер: Йӑлтӑрккана юратать – Курсассӑнах йӑкӑртать.</p>
<p>Кӑсӑя (синица) Кантӑкран шаккать ирех Кӑсӑя тус сивӗре: - кунсем сивӗ тӑнӑ чух Кучченеҫ пире пит чухӗ</p>	

Е р т ӱ с ӗ : Маттурсем. Халӗ сире "Тӑри" вӑййа выляма чӗнетӗп.

• "Тӑри" вӑйӑ

Ачасем саврашка туса тӑраҫсӗ, ертсе пыракан «тӑри» саврашка ӑшӗнче сӗрет, шӑнкӑравпа янӑрать. Ачасем юрлаҫсӗ («Линка-линка» кӗвӗне)

Тӗпере тӑри юрлать,
Шӑнкӑрав шӑнкӑртатать,
Шӑплӑхра юрӑ юрлать,
Курак ӑшне пытарать.

"Тӑри" икӗ ача хушишине шӑнкӑрав хурать. Вылякансем сурӑмӗсемпе пӗр-пӗрин еннелле савраҫсӗ те чупма хатӗрленеҫсӗ.

Ачасем алӑ супаҫсӗ:

"Кам юрӑ тупать, савӑ телейлӗ пулать!»

Вылякансем ик еннелле чупаҫсӗ. Кам чи малтан чупса пырса шӑнкӑравне сӗклет, сав «тӑри» пулать. Вӑйӑ малалла пырать.

Е р т ӱ с ӗ : Сӑк уявӑн тӗп йӑли-йӗрки - кайӑк евӗрлӗ ятарлӑ печени пӗсӗрни пулнӑ. Эпир те паян савӑн пек печени хатӗрлетпӗр-и, ачасем?

• **кайăк-кешĕк тăвасси**

(трз П.И. Чайковский Март. «Песнь жаворонка» янăрать.)

- саппун, калпак тăхăнасси,
- чустапа ёслени,
- кайăк формине касса кăларни,
- хатĕр кайăксене пёсерни.

Е р т ў с ё : Çакăн пек печенисене "Тăрисем" теççё. Елĕк çакăн пек печенисене ачасене валессе панă, лешсем вара янăравлăн кулса тăрисене чёнме чупнă, вёсемпе пёрле суркуннене те чённё.

Эпир те сирён пе кайăксене кётсе вайă вылятпăр.

• **«Кам маларах йăва йăшăнать» вайă.**

Е р т ў с ё : Тавта пуç! Пите савăнăçслă вылярăмăр! Акă ёнте кайăксем те вёçсе килчёç, хайсемпе пёрле суркуннее илсе килчёç. Эпир пурте савăнатпăр, çавăнпа халё ташлатпăр.

• **Муз. номер: Танец «Чăваш ачи – чăвашах».**

Е р т ў с ё : Çакăнпа пирён пёчĕк уяв вёçленчё. Килёшрĕ-и сире, ачасем?

А ч а с е м: Килёшрĕ!

Е р т ў с ё : Мёнле уяв иртертёмĕр эпир паян?

Мёнле кайăк пёрремёш вёçсе килет?

.....

Тавта пуç, ачасем. Халё пурне те хамăр хатёрленё печенисемпе хăналанма чёнетĕп.

Литература списокё:

1. Антонова З.С. Пёрле выляр-ха. – Чебоксары, 1992
2. Воронцова И.Г. Ача-пăча ваййисем. – Шупашкар, 1992
3. Праздники в детском саду. –М.: Просвещение, 1990
4. Праздники на земле Улыба. Методическое пособие для дошкольных образовательных учреждений / Под ред. Р.Б. Кузьминой – Чебоксары: Изд-во Л.А. Наумова. 2006.
5. Чăваш музыка ача саденче. Сост. Г.П.Захарова, Л.Л.Захаров – Шупашкар, 1995
6. Чăваш музыки ача саденче. Сост. Г.П.Захарова.- Шупашкар, 1989
7. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/scenarii-prazdnikov>
8. <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/chtenie/2021/09/24/stihi-o-ptitsah-na-chuv-yaz>